

Hodnocení podniků smíšené výroby

Ing. Věra Vrkočová, Ing. Lenka Tumová

Kontaktní pracoviště FADN, ÚZEI

Kontaktní pracoviště FADN CZ v rámci ÚZEI, resortní organizace MZe, každoročně organizuje v rámci výběrového šetření sběr výrobních a ekonomických dat komerčně zaměřených zemědělských podniků v České republice. Pro srovnávání výsledků skupin obdobných podniků využívá klasifikační systém, podle něhož je možné zařadit zemědělské podniky podle typu výrobního zaměření (VZ). Zemědělské podniky s převažující smíšenou rostlinnou a živočišnou výrobou obhospodařují 39,2 % z celkové výměry zemědělské půdy v ČR a z hlediska produkce jsou nejvýznamnějším výrobním zaměřením.

Na celkové produkci zemědělského odvětví ČR se podílejí 45,0 % a na produkci živočišné výroby ČR mají nejvyšší podíl (51,9 %).

Z celkového počtu 373 podniků v souboru FADN, které celkově reprezentují 4 089 zemědělských subjektů zaměřených na smíšenou výrobu v ČR, tvoří 87,4 % podniky se smíšenou rostlinnou a živočišnou výrobou s významným podílem chovu krav s tržní produkcí mléka a s chovem skotu a zvířat zkrmujičích objemnou píci. Většina podniků (64,1 %) hospodaří v oblastech s přírodními omezeními (ANC). Zastoupení ekologicky hospodařících podniků je v rámci tohoto VZ okrajové (6,2 %) s výraznou převahou podniků fyzických osob (PFO).

Podniky smíšené výroby v roce 2019 obhospodařovaly průměrně 336,4 ha zemědělské půdy na podnik. Jsou však značné rozdíly mezi podniky právnických osob (PPO) s výměrou 1 527,2 ha/podnik a podniky fyzických osob s výměrou 51,1 ha/podnik. Ve výrobním zaměření smíšená výroba převládá zastoupení podniků právnických osob. PPO mají vyšší podíl připachtované zemědělské půdy (81,1 %) než PFO (56,2 %).

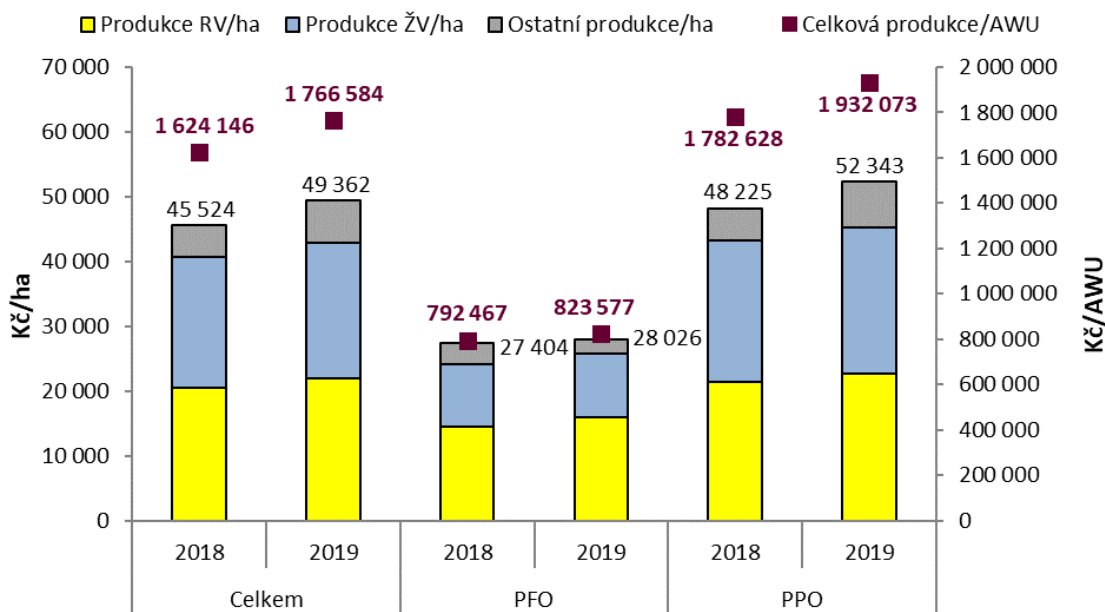
V rámci výrobního zaměření smíšená výroba se meziročně nepatrně snížil vstup pracovní síly na 100 ha z. p. o 0,3 % na úroveň 2,79 AWU (roční pracovní jednotka). V průměru připadalo u PFO 3,40 AWU/100 ha a u PPO 2,71 AWU/100 ha. Intenzita živočišné výroby meziročně u PFO vzrostla o 4,7 % na 48,92 DJ na 100 ha, u PPO klesla o 3,2 % na 50,06 DJ na 100 ha.

Produkce

U podniků smíšené výroby v roce 2019 byla celková produkce v hodnotovém vyjádření o 3 838 Kč/ha z. p. (tj. o 8,4 %) vyšší než v roce 2018 a dosáhla hodnoty 49 362 Kč/ha. Rozdíl v objemu celkové produkce mezi PFO (28 026 Kč/ha) a PPO (52 343 Kč/ha) poukazuje na odlišnou úroveň intenzity zemědělské výroby u jednotlivých právních forem podniků. Celková produkce vykázala růst jak u podniků právnických osob (o 8,5 %), tak u podniků fyzických osob (o 2,3 %). Na tvorbě celkové produkce má dlouhodobě vyšší podíl produkce RV (44,4 %), následovaná produkcí ŽV (42,4 %) a ostatní produkcí (13,2 %).

Rostlinná produkce v roce 2019 vzrostla o 1 433 Kč/ha (o 7,0 % na hodnotu 21 907 Kč/ha). Došlo ke zvýšení zejména hektarových výnosů a dále i tržních cen obilovin, které jsou s 45,1% podílem klíčovým produktem RV. Mezi další významné komodity patří krmné plodiny (19,1 %), olejniny (18,6 %), brambory (4,9 %), cukrovka (4,4 %) a ovoce (3,0 %). Výrazný nárůst (o 16,3 %) byl zaznamenán u produkce krmných plodin díky příznivějšímu průběhu počasí oproti předchozímu roku.

Graf 1: Celková produkce - Smíšená výroba

Zdroj: Šetření FADN CZ

Živočišná produkce vzrostla v roce 2019 pouze o 658 Kč/ha (o 3,2 %) na hodnotu 20 946 Kč/ha. Nejvýznamnější položkou živočišné produkce je produkce kravského mléka a mléčných výrobků (66,4 %), následovaná produkcí hovězího masa (16,5 %) a vepřového masa (8,3 %). Podniky smíšené výroby jsou dominantním producentem mléka, v roce 2019 vyráběly 70,4 % z celkové hodnoty mléčné produkce. Podniky fyzických osob zaměřené na smíšenou výrobu jsou ve srovnání s právnickými osobami charakteristické nižší intenzitou (9 990 Kč/ha) a nižším podílem živočišné výroby (35,6 %). Meziroční zvýšení produkce živočišné výroby se u podniků fyzických a právnických osob výrazně neliší, nicméně je způsobeno rozdílnými důvody. U podniků právnických osob je vysoká intenzita chovu dojníc (20,12 DJ/100 ha). Ke zlepšení hodnoty živočišné produkce v PPO (o 2,8 %) došlo zvýšením výkupních cen kravského mléka o 2,7 % na 8,85 Kč/l při současném mírném zvýšení mléčné užitkovosti o 1,4 % na 8 849 l/dojnici/rok. U podniků fyzických osob představuje 82,2 % celkového počtu zvířat ostatní skot (tj. skot včetně krav bez tržní produkce mléka) a prasata. Podniky fyzických osob vykázaly meziroční nárůst produkce ŽV o 2,4 %. Hodnotu produkce ŽV pozitivně ovlivnila produkce vepřového masa, kde se výrazně zvýšila cena jatečných prasat o 15,3 % na 32,22 Kč/kg, a zároveň došlo ke zvýšení stavů prasat. Naopak se snížila produkce hovězího masa o 4,5 % v důsledku poklesu cen jatečných zvířat.

Hodnota ostatní produkce oproti roku 2018 vzrostla o 36,7 % na 6 509 Kč/ha a v roce 2019 se podílela 13,2 % na celkové produkci. Ostatní produkci tvoří zpracování

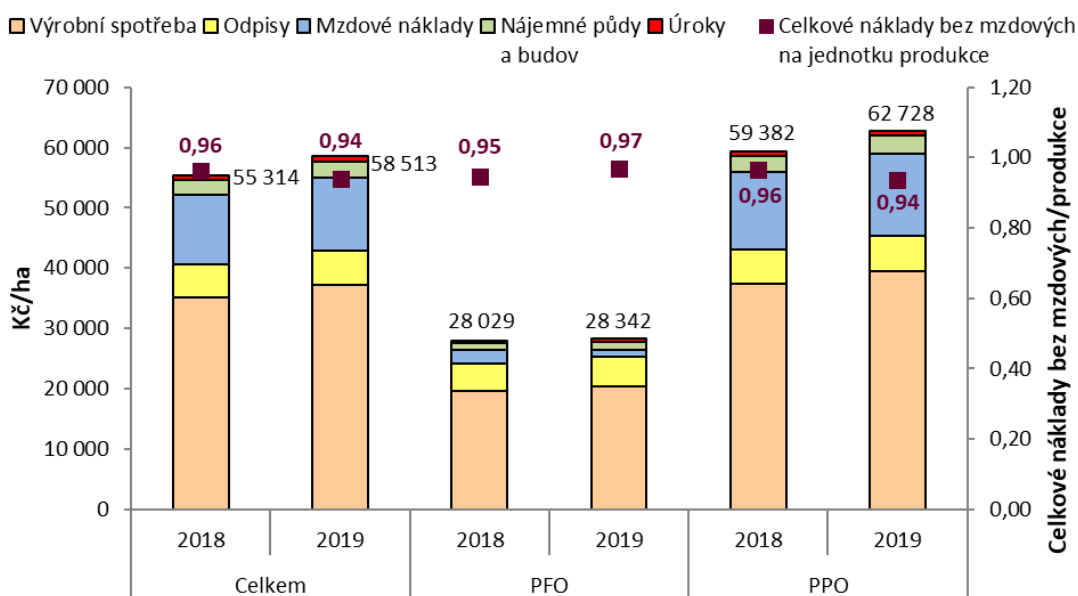
produktů rostlinné a živočišné výroby, smluvní práce, agroturistika, výroba elektrické energie z obnovitelných zdrojů a ostatní jiné výdělečné činnosti OGA (výroby využívající zdroje podniku, příjmy z pronájmu atp.). Podniky právnických osob mají vyšší hodnotu ostatní produkce (7 114 Kč/ha) než podniky fyzických osob (2 178 Kč/ha). V roce 2019 se na tvorbě hodnoty ostatní produkce podílely ostatní jiné výdělečné činnosti OGA z 29,2 %, smluvní práce z 23,3 % a zpracování produktů RV z 20,3 %.

V roce 2019 se zvýšila také produktivita práce měřená celkovou produkcí přepočtenou na AWU. Hodnota celkové produkce vztahovaná na roční pracovní jednotku se meziročně zvýšila o 8,8 % na hodnotu 1 767 tis. Kč/AWU. Vyšší úrovně produkce na pracovníka dosáhly podniky právnických osob (1 932 tis. Kč/AWU), u podniků fyzických osob činila 824 tis. Kč/AWU. U PPO stoupla hodnota produkce ve vyjádření na pracovníka významněji (o 8,4 %) než u PFO (o 3,9 %).

Náklady

Při růstu hodnoty celkové produkce o 8,4 % rostly celkové náklady v roce 2019 pomaleji (o 5,8 %). V roce 2019 dosáhly celkové výše 58 513 Kč/ha. Koeficient vyjadřující poměr nákladů a produkce je kalkulován bez započtených mzdových nákladů. V tomto vyjádření dosáhl v roce 2019 výše 0,94, přičemž jeho hodnota je příznivější u PPO (0,94) než u PFO (0,97). Meziročně došlo k mírnému zlepšení hodnoty ukazatele o 2,4 %.

Graf 2: Celkové náklady - Smíšená výroba

Zdroj: Šetření FADN CZ

Výrobní spotřeba je nejvýznamnější položkou celkových nákladů. Náklady na výrobní spotřebu v roce 2019 činily 37 200 Kč/ha a celkově mírně rostly (o 6,1 %), přičemž u PPO byl zaznamenán nárůst o 5,8 %, u PFO o 4,3 %.

Jak u přímých nákladů, tak u ostatních věcných nákladů pokračoval v roce 2019 shodně u podniků právnických i fyzických osob trend mírného nárůstu. Nejdůležitějšími položkami přímých nákladů jsou nadále krmiva nakupovaná i vlastní, nakupovaná hnojiva a prostředky

ochrany rostlin. Samostatně jsou vyčíslovány specifické náklady OGA, tj. ostatních výdělečných činností (3 376 Kč/ha), které meziročně vzrostly o 32,3 % a představují nezanedbatelnou položku nákladů u podniků právnických osob (14,9 % přímých nákladů u PPO, jen 2,3 % u PFO). Z celkové částky tvoří většinu (2 058 Kč/ha) náklady na ostatní OGA, zahrnující jak náklady na různé „přidružené“ výroby, tak na provozy s výrobou elektřiny z obnovitelných zdrojů energie (OZE). Výše těchto nákladů odpovídá skutečnosti, že většina podniků s výrobou z OZE je ve výrobním zaměření smíšená výroba. Ostatní věcné náklady v roce 2019 vzrostly o 7,1 %. Nejvyšší podíl na těchto nákladech měly náklady budov a strojů (39,1 %) a náklady na energie (33,2 %). Výše odpisů mírně stoupla o 3,1 %.

Náklady na externí faktory se v průměru zvýšily o 6,0 %. Na rozdíl od PFO se u podniků právnických osob mzdové náklady významně podílí na celkových nákladech. U PPO mzdové náklady ve výši 13 642 Kč/ha představují 21,7 % celkových nákladů, u PFO s hodnotou 1 226 Kč/ha pouze 4,3 %. Při nezměněném počtu placených pracovníků AWU/100 ha došlo u PPO ke zvýšení mzdových nákladů na placené pracovníky (o 5,9 %) na 503 890 Kč/AWU.

V roce 2019 pokračoval trend růstu nájemného za pronajatou půdu. Celková částka pachtovného vzrostla o 4,8 % na 3 423 Kč/ha. Tento nárůst pachtovného byl ovlivněn podniky právnických osob, u nichž se jeho hodnota zvýšila o 4,9 % na 3 462 Kč/ha. Pachtovné u PFO činilo 2 177 Kč/ha.

Dotace

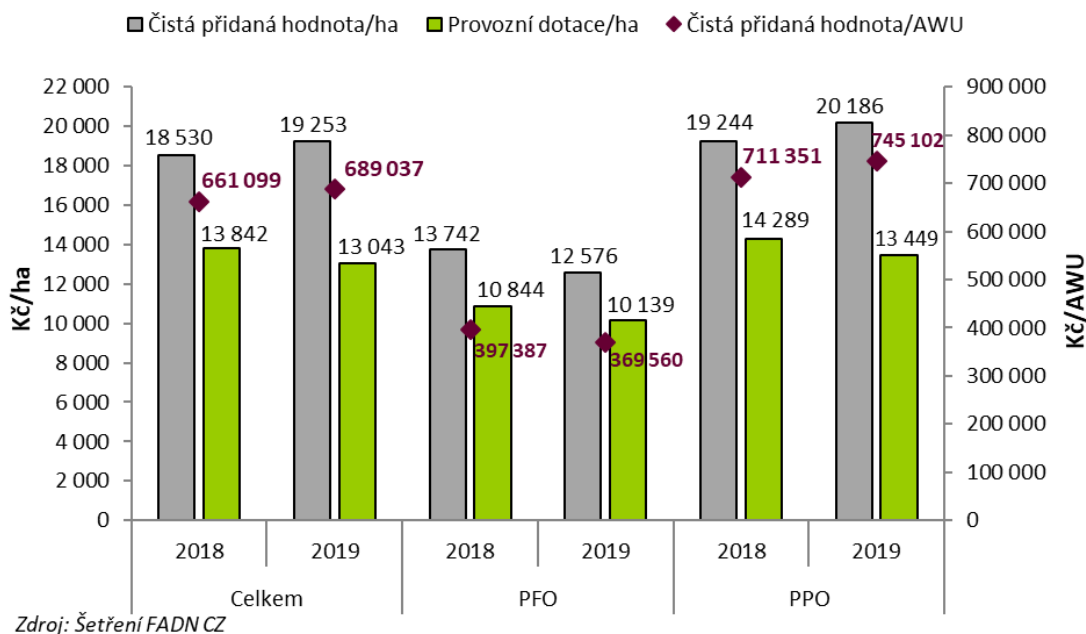
Hodnota celkových provozních dotací a podpor vztažená na jednotku plochy se v roce 2019 oproti roku 2018 snížila o 5,8 % na 13 043 Kč/ha. Nejvýznamnější dotační titul pro podniky fyzických i právnických osob představuje dlouhodobě Jednotná platba na plochu (SAPS) spolu s dotačními tituly Greening (platba na zemědělské postupy příznivé pro klima a životní prostředí) a Mladý zemědělec s 39,4% podílem na celkových provozních podporách. Po započtení výše zmíněných dotací činila hodnota platby SAPS 5 143 Kč/ha, tzn. v roce 2019 zůstala na srovnatelné úrovni jako v roce 2018.

Snížení celkové sumy poskytnutých provozních dotací bylo způsobeno meziročním poklesem hodnoty ostatních dotací o 17,1 % na 4 029 Kč/ha. Tuto položku, která se na celkových provozních dotacích podílí 30,9 %, představují zejména podpory obnovitelných zdrojů energie. Podpory OZE tvoří 47,4 % z ostatních dotací. V roce 2019 došlo ke snížení hodnoty podpor OZE o 19,4 % (o 459 Kč/ha na hodnotu 1 909 Kč/ha). Do kategorie ostatních dotací jsou zařazeny i mimořádné podpory na zmírnění škod způsobených nepřízní počasí, které se meziročně také snížily z 735 Kč/ha na 232 Kč/ha. Zatímco v roce 2018 byly u podniků smíšené výroby kompenzovány ztráty způsobené suchem a jarními mrazy dotacemi ve výši 1,01 mld. Kč, v roce 2019 se jednalo o částku 319 mil. Kč.

Meziroční pokles o 8,6 % na 1 091 Kč/ha byl zaznamenán také u environmentálních dotací, poskytovaných z Programu rozvoje venkova (PRV). Rok 2018 byl posledním rokem, kdy byly propláceny dotace na Agroenvironmentální opatření z PRV 2007-2013. Počínaje rokem 2019 zahrnují environmentální dotace pouze Agroenvironmentálně-klimatická opatření, Ekologické zemědělství, Dobré životní podmínky zvířat a opatření Natura 2000 na zemědělské

půdě z PRV 2014-2020. Dotace na oblasti s přírodními omezeními (ANC) zůstaly celkově na úrovni předchozího roku, jejich průměrná výše činila 1 248 Kč/ha.

Graf 3: Čistá přidaná hodnota, provozní dotace - Smíšená výroba

Dotace na výrobní spotřebu v roce 2019 vzrostly o 8,7 % na 1 413 Kč/ha. Příčinou bylo zejména zvýšení vratky spotřební daně, zvýšení podpory pojištění z PGRLF a zvýšení dotací na program 8. Nákazový fond ze zdrojů MZe.

Průměrná hodnota investičních dotací zaplacených v roce 2019 klesla o 7,6 % na hodnotu 974 Kč/ha.

Ekonomické výsledky

Při hodnocení ekonomických výsledků podniků zaměřených na smíšenou výrobu na základě dat FADN lze v roce 2019 považovat za klíčový faktor nárůst hodnoty celkové produkce, vyvolaný v rostlinné výrobě vyšší produkcí obilovin a krmných plodin, v živočišné výrobě vyšší produkcí mléka a vepřového masa a nárůstem ostatní produkce. Dosažená úroveň celkové produkce společně s efektivním využíváním vstupů ovlivnila výši čisté přidané hodnoty. Došlo ke zlepšení poměru celkových nákladů bez mzdových k celkové produkci z hodnoty 0,96 na 0,94. Provozní dotace se sice snížily, ale i tak stabilizovaly důchodovou situaci podniků. Průměrná úroveň čisté přidané hodnoty dosáhla 19 253 Kč/ha, což ve srovnání s předchozím rokem představuje zvýšení o 3,9 %. Provozní dotace jsou jedním z determinantů čisté přidané hodnoty, podílí se na její hodnotě z 80,6 % u podniků fyzických osob a z 66,6 % u podniků právnických osob.

Ekonomická situace měřená ukazatelem čisté přidané hodnoty v přepočtu na AWU zaznamenala v roce 2019 zlepšení. Průměrná čistá přidaná hodnota u podniků smíšené výroby vzrostla o 4,2 % a dosáhla úrovně 689 tis. Kč/AWU.

V podnicích zaměřených na smíšenou výrobu je významný rozdíl v hodnotách ČPH/AWU u podniků fyzických a právnických osob, kdy je tento ukazatel u PPO dvakrát vyšší než u podniků fyzických osob. Zatímco u PPO došlo k meziročnímu nárůstu hodnoty ČPH/AWU o 4,7 % na 745 tis. Kč/AWU, u PFO byl naopak zaznamenán pokles o 7,0 % na 370 tis. Kč/AWU. Výše ukazatele ČPH/AWU je ovlivněna i hodnotou AWU, která v roce 2019 u PFO poklesla (o 1,6 % na hodnotu 3,40 AWU/100 ha), zatímco u PPO se meziročně nezměnila (2,71 AWU/100 ha). Obdobně i při srovnání ukazatele ČPH/ha z. p. zaznamenaly růst pouze podniky právnických osob (o 4,9 %), zatímco hodnota u PFO poklesla (o 8,5 %). Čistá přidaná hodnota ve VZ smíšená výroba pokryla vynaložené průměrné náklady externích faktorů (osobní náklady, nájemné půdy a budov, nákladové úroky).

Důchod ze zemědělské činnosti je podle metodiky FADN finálním ukazatelem hospodářského výsledku. Vyjadřuje zisk (případně ztrátu), u podniků fyzických osob však zahrnuje i odměnu neplacených pracovníků. Důchod ze zemědělské činnosti dosáhl v roce 2019 úrovně 4 627 Kč/ha. Na jeho meziročním poklesu o 4,9 % se podílejí jak podniky právnických osob (o 2,3 %), tak podniky fyzických osob (o 7,6 %). Snížení hodnoty důchodu ze zemědělské činnosti v roce 2019 bylo způsobeno poklesem investičních dotací a zvýšením nákladů externích faktorů, zejména mzdových nákladů a nájemného půdy a budov. Více informací můžete získat na webových stránkách www.fadn.cz.